

Отримано: 25 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 7 березня 2019 р.

Прийнято до друку: 11 березня 2019 р.

e-mail: Inna.zava@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-5(73)-266-268

Заваруєва І. І. Мовний гурток як форма результативного вивчення іноземної мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5(73), березень. С. 266–268.

УДК 811.161.1'378

Заваруєва Інна Іванівна,

Кандидат філологічних наук, доцент,

Дніпровський національний університет залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна

МОВНИЙ ГУРТОК ЯК ФОРМА РЕЗУЛЬТАТИВНОГО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Мета дослідження – виявити і систематизувати можливості мовних гуртків як системи позааудиторної роботи. Об'єкт дослідження – робота україномовного гуртка з розвитку навичок усного мовлення для іноземних студентів – «Спілкуймося українською». У результаті дослідження виявлено що, використання методу активізації резервних можливостей особистості та колективу сприяє розвитку інтересу студентів до вивчення мови, покращує якість засвоєння матеріалу, закріплює набуті навички та вміння, розвиває загальнокультурні і професійні компетенції студентів, допомагає подолати мовний бар'єр. Висновки: правильно організована позааудиторна робота створює комфортні умови для ефективного вивчення української мови як іноземної.

Ключові слова: мовний гурток, поза аудиторна робота, метод активізації резервних можливостей особистості та колективу, мовний бар'єр, діалогічне і монологічне мовлення, міжкультурна комунікація, інтенсивне навчання іноземним мовам

Inna Zavaruyva,

Candidate of Science (Philology), assistant professor,

Dnipro National University of Railway Transport named after academician V. Lazaryan

LANGUAGE CLUB AS EFFECTIVE FORUM OF STUDYING OF FOREIGN LANGUAGE

The article deals with topical issues of organization of extracurricular activities in Russian as a foreign language. The main methodological principles of organization of out-of-class work of students in a foreign language are analyzed. The purpose of research is to reveal and to systematize opportunities of language club as the systems of out-of-class work. Research object is work of the club of Ukrainian language on development of skills of verbal speech for foreign students "Let's say on Ukrainian". During research some aspects of organization of works of language clubs as additional resource of increase of the students' interest to studying of foreign language are lighted. Methods of increase of the level of communicative competence of students, the ways of formation of such qualities are systematized, as ability to respect culture and the tradition of the country of under investigation language. Method which is used by us for work in language club, is named method by "activation of reserve opportunities of the person and collective". This method obtained wide circulation and global recognition in the conception of active training. As a result of research it is found out that use of method of activation of reserve opportunities of the person and collective promotes development of the students' interest to the language studying, increases quality of the topic mastering, strengthens bought skills and abilities, develops students' general cultural and professional competence, assists to overcome of language barrier. Conclusions: properly organized out-of-class work creates de-luxe conditions for effective studying of Ukrainian language as foreign. We see perspective of further research in development of scientific-methodical allowances on under study topics.

Key words: out-of-class work, principles of out-of-class work, language club, method of activating the reserve capabilities of the individual and the team, communication skills, language competence, intercultural communication.

Постановка проблеми та її актуальність. Сьогодні в системі вищої освіти України відбуваються значні зміни, які пов'язані з інтеграцією до європейської освітньої системи. Стосується це і змін у викладанні навчальних дисциплін. Відбувається оптимізація технологій, форм, методів, способів засвоєння інформації. Результативним фактором навчання іноземців в Україні є їх знання української мови як мови навчання. Викладання української мови як іноземної, за обставин змішування мов і культур, вимагає особливих підходів до методичної побудови навчання, які спрямовані на постійну активізацію стимулювання мовленнєвої діяльності студентів. Використання таких підходів спричинено і тим, що мета навчання іноземних студентів – це набуття високого рівня володіння мовою за обмежену кількість часу. Дієвим заохоченням до вивчення іноземної мови для такої категорії студентів, є бажання швидше прийти до розуміння місцевих реалій і таким чином уникнути міжкультурного конфлікту. Як варіант **вирішення цієї проблеми**, на наш погляд, може полягати в якісній організації поза аудиторної мовної роботи, тобто в організації мовних гуртків або клубів. У зв'язку з цим **актуальним** є і необхідність створення комунікативного дискусійного гуртка, як форми позааудиторної, факультативної роботи.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Огляд та аналіз науково-педагогічної літератури та джерел Інтернету з даної проблеми дозволяє говорити про те, що дослідженнями в цьому питанні займалися як українські, так і закордонні вчені. У вітчизняній науковій літературі це питання висвітлювався в роботах В. М. Андрєєвої, В. В. Григораш, О. І. Потапенка, Г. Л. Аркушина, О. М. Семенов, Н. В. Громової, С.П. Максимюк, І.В. Зайченко та ін.. Серед зарубіжних авторів до цієї проблеми зверталися З. В. Абасов, Г. А. Китайгородська, Г. І. Усейнова, Т.А. Костюкова, Е. В. Волкова, А. Л. Морозова, О. Д. Княгницька, Г. А. Аргунова, В.І. Попова, О. С. Белікова, О. Ю. Дігтяр, Т. А. Танцура, Е. М. Борисова та ін.

Метою статті є систематизація можливостей мовних гуртків як системи позааудиторної діяльності і як додаткового ресурсу в підвищенні мотивації до вивчення української мови іноземними студентами.

Об'єктом дослідження стала робота україномовного гуртка з розвитку навичок усного мовлення для іноземних студентів – «Спілкуймося українською». Предмет аналізу, принципи і методи концепції інтенсивного навчання іноземним мовам.

Виклад основного матеріалу. У педагогічній літературі вирази «мовний клуб», «мовний гурток», «позааудиторна робота», «позанавчальна діяльність» не мають одного тлумачення і пояснюються, як колективна навчальна діяльність, яка робить процес навчання простішим, цікавішим й ефективнішим.

Під «позааудиторною роботою» студентів ми розуміємо організацію їх вільного часу, яка дає можливість отримати додаткові знання з іноземної мови, а також сприяє розвитку загальнокультурної і професійної компетенції. Така робота є вагомим доповненням аудиторних занять. Зазначимо, що позааудиторна робота передбачає три форми роботи: індивідуальну, групову та масову. Індивідуальна форма це робота з окремими студентами, які готують повідомлення або доповіді, пишуть реферати, статті і т. п. Групова форма має відносно постійний склад студентів, які об'єднані спільними інтересами, до неї відносяться різні гуртки, клуби. До масової форми роботи відносять організацію конференцій, фестивалів, тематичних вечорів, олімпіади з мови, конкурси перекладів, організацію виставок тощо. Щоб сформувати комунікативні навички і високу мовну компетенцію форма позааудиторної інтерактивної роботи є дуже важливою. У зв'язку з цим і з'являється необхідність створення комунікативного дискусійного мовного гуртка, як однієї з форм поза аудиторної роботи.

Беручи участь в дискусіях та обговореннях, студенти можуть покращити рівень діалогічного і монологічного мовлення, дізнатися нові факти про життя і традиції іншої країни, зав'язати знайомства з новими і цікавими людьми. Наявність таких складових покращує якість мовної підготовки для майбутнього професійного та творчого саморозвитку.

Для того, щоб отримати ефективний результат від позааудиторної роботи слід дотримуватися таких загальновідомих положень. А саме: позааудиторна робота повинна бути пов'язана з реальними подіями в повсякденному житті (новини політики, культури, зустрічі з цікавими людьми); побудова обставин, що наближають студента до невимуженого спілкування (наприклад, спілкування в соціальних мережах); врахування мовної підготовленості; дотримання і відповідність вікових та індивідуальних особливостей студентів; вмотивований добір партнерів для дискусії і їх обов'язків; дотримання міжпредметних зв'язків, бо позааудиторна робота здійснюється в тісному взаємозв'язку з іншими навчальними дисциплінами [2]. Дотримання згаданих положень, створює сприятливі умови для розкриття творчого потенціалу студентів, сприяє розвитку мислення і формуванню мовної компетенції для участі в міжкультурній комунікації.

Враховуючи те, що позааудиторна робота відбувається у позанавчальний час, слід враховувати і наступне: не варто дублювати заняття; важливо брати до уваги інтерес студентів; мовний матеріал повинен відповідати програмним нормам.

Колектив викладачів навчальної дисципліни українська мова як іноземна Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту приділяє значну увагу позааудиторної діяльності студентів, питанням її активізації та має позитивний досвід з організації та проведення такого роду заходів. Так раніше, було створено розмовний клуб російської мови – «Мир языка и языки мира» з розвитку навичок усного мовлення. А нещодавно запрацював і розмовний дискусійний гурток з української мови «Спілкуймося українською». Членами гуртка є іноземні студенти з різним рівнем мовної підготовки, з різних країн світу. До гуртка можуть приходити ті, хто хоче вдосконалити свій рівень володіння українською мовою і поспілкуватись з захопливими та цікавими людьми. Хоча, насамперед, ми намагаємося залучити невпевнених у своїх силах студентів, бо частіше вони приходять до навчального закладу з невисоким рівнем знання української мови і не вірять в досягнення успіху у вивченні мови, і як наслідок в свою здатність в майбутньому її використанні в професійній діяльності.

Мета роботи нашого мовного гуртка – це вдосконалення мовних навичок, через живе позитивне спілкування. Спосіб роботи гуртка передбачає створення атмосфери комфорту і вільного спілкування, в якому забувають про повсякденні проблеми, про недосконале володіння українською, тобто іноземною для них мовою. Під час заняття гуртка студенти знайомляться не тільки зі специфічними мовними особливостями нашої країни, а й складають свої враження та судження з іношккультурних питань, чим створюються сприятливі умови для прояву творчого потенціалу і розвитку самостійного мислення.

За своєю формою робота гуртка може бути різною: перегляди і обговорення фільмів, спортивних, культурних, політичних подій в Україні і світі (аудіювання); дискусії та дебати на різні теми (говоріння); виступи та презентації (читання і говоріння). Заняття в гуртку проводяться під керівництвом викладача української мови як іноземної, а помічниками в проведенні деяких видів завдань є студенти високого рівня володіння мовою, тобто студенти 3, 4, 5 курсів. Під час занять активізується накопичена лексика, збагачена за рахунок спільності певних понять і слів. Це вимагає ретельного добору спеціальних видів діяльності, що дозволяють стимулювати мовні навички та підтримувати інтерес до мови. Тому хід заняття має встановлену структуру і традиційні завдання: 1) знайомство; 2) діалог; 3) поговоримо про...; 4) гра; 5) інтерв'ю; 6) інтерпретація (тлумачення, пояснення); 7) обмін досвідом. Послідовність виконання завдань в загальній програмі зустрічі добирається за принципом – від простого до складного. Таким чином, можна говорити про те, що робота гуртка є методично продуманим заняттям, яке будується з урахуванням цікавості і розважальності, з орієнтацією на різний рівень володіння мовою і обов'язковою умовою, знаходження спільних та відмінних рис культур представників різних країн.

Навчальний метод, який використовується для вищезазначеного виду роботи, називають методом «активізації резервних можливостей особистості та колективу» (метод Г. А. Китаїгородської) – на сьогоднішній день цей метод є класикою інтенсивного навчання [4]. Заняття за ним можуть проводитися тільки в групах, так як принципи методу вимагають присутності кількох осіб. Зміст його полягає в тому, щоб на заняттях студенти відчували себе безпосередніми учасниками подій, що відбуваються. Спершу повторюється текст за викладачем, потім вони можуть побудувати власне речення на основі наданих структур. І те, що ніби виглядає як імпровізація, насправді – ретельно розплановане і методично вивірене мовне тренування, в якому кожне слово і дія несуть навчальну функцію.

У концепції інтенсивного навчання спілкування мовою, яку вивчають відбувається під час всього процесу навчання, і є одночасно метою цього навчання, основним засобом і умовою його якісного досягнення. Таким чином, інтенсивне навчання визначається як навчальне спілкування, під час якого відбувається прискорене засвоєння матеріалу (оволодіння предметом) і активний розвиток і вдосконалення особистості (студента). Саме стан активності викладача і студента забезпечує високий рівень інтенсивності навчального процесу. Психолого-педагогічні принципи такого процесу обумовлені рамками методу активізації можливостей особистості і колективу. На заняттях нашого мовного гуртка використовуються такі основні принципи методу активізації резервних можливостей особистості та колективу:

1. Принцип особистісного спілкування. Наприклад, поставивши запитання, викладач повинен вміти вислухати студента як співрозмовника, партнера. Таке вміння проявляється в реакції на зміст, сенс сказаного студентом. На наших заняттях цей принцип найбільш активно використовується на початку заняття в *знайомство*.

2. Принцип рольової (ігрової) організації навчального матеріалу і процесу. Специфіка рольового навчального спіл-

кування полягає в тому, що зберігаються всі соціально-психологічні характеристики справжнього спілкування, які не обмежуються просто сприйняттям повідомлення і реакцією на нього, а прагнуть висловити своє ставлення до виголошеної інформації. Ми використовуємо цей принцип на стадії *гра*.

3. Принцип колективної (групової) взаємодії. Студенти активно спілкуються один з одним, обмінюючись навчальною інформацією, розширюючи за рахунок цього свої знання, удосконалюючи вміння і навички; між учасниками складаються сприятливі взаємини, що є умовою і засобом ефективного навчання і творчого розвитку кожного; умовою успіху кожного є успіх інших. Задіяний на стадії *діалог*.

4. Принцип сконцентрованості. Сконцентрованість в організації навчального матеріалу, зумовлює сконцентрованість в організації навчального процесу. Наявні в тексті ситуації є основою для безлічі інших, які включаються в комунікативні вправи для тренування кожного лексико-граматичного явища на різних рівнях його відпрацювання. У нашому випадку це *інтерв'ю*.

5. Принцип поліфункціональності вправ, будується на висловлюванні будь-якого комунікативного наміру зумовлюючи вибір відповідних граматичних форм, а кожна граматична форма вимагає відповідного для неї лексичного наповнення. Поліфункціональність вправи полягає також в одночасному формуванні кількох навичок, кожна з яких знаходиться на різних рівнях становлення. На заняттях цей принцип яскраво представлено на етапі *інтерпретація*.

Проведений аналіз методів позааудиторної мовної підготовки студентів показав, що відвідування мовного гуртка допомагає студентами з низьким рівнем володіння мовою повірити в себе, досягти певного успіху в подоланні мовного бар'єру. Вдоволення досягнутим результатом дає потужний мотиваційний поштовх для розвитку комунікативних, інтелектуальних і творчих здібностей. Навіть значний за обсягом опрацьований матеріал та інтенсивний хід заняття, за умов правильно організації навчання, дає студентам відчуття самовдоволення і втіхи від заняття.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. На підставі виконаного дослідження зроблено висновок про те, що правильно організована позааудиторна робота створює комфортні умови для ефективного вивчення української мови як іноземної. Використання методу активізації резервних можливостей особистості та колективу сприяє розвитку інтересу студентів до вивчення мови, покращує якість засвоєння матеріалу, закріплює набуті навички та вміння, розвиває загальнокультурні і професійні компетенції студентів, допомагає подолати мовний бар'єр, розвиває творчий потенціал. Відвідуючи мовні гуртки, розкриваються студенти, які в аудиторії бояться сказати щось не те і не так. Удосконалюються такі якості, як розвиток пам'яті, мислення, швидкості реакції і т.п.

Важливими є **перспективи подальшого дослідження**, які полягають в розробці науково-методичних посібників з досліджуваної тематики для організації роботи мовних гуртків, клубів, як засобу досягнення високого рівня володіння мовою за обмежену кількість часу.

Література:

1. Абасов З. В. Форма обучения – групповая работа. Москва: Просвещение, 1998. 370 с.
2. Аргунова Г. А. К вопросу о внеаудиторной работе студентов неязыковых вузов в практике обучения иностранному языку / Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. Краснодар: Наука и образование, 2015. № 11. С. 176–180.
3. Волкова Е. В. Дискуссионный клуб иноязычного общения как форма факультативной работы в ВУЗе / *Universum: Психология и образование: электрон. науч. журнал*, 2017. № 5 (35). URL: <http://7universum.com/ru/psy/archive/item/4669>
4. Заваруєва І. І. Языковой дискуссионный клуб как дополнительный ресурс в изучении иностранного языка / *Лінгвістика і лінгвокультурологія: зб. [Лінгвістичні та лінгвокультурологічні аспекти навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах України] / За заг. ред. проф. Ю. О. Шепеля. Дніпро: Роял Принт, 2018. Т. 12. Ч. 1. С. 13–22.*
5. Ефективні технології навчання у лінгвістичній підготовці майбутніх фахівців [Текст] : [колективна] монографія / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка ; авт. кол. О. Семенов, В. Герман, Н. Громова та ін. ; за заг. ред. О. Семенов; [рец.: А. О. Новиков, Г. І. Сотська, В. І. Статівка]. Суми : Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. 374 с.
6. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посіб. для студентів вищих пед. навч. закладів. Київ: Освіта України, 2006. 528 с.
7. Китайгородская Г. А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам: учеб. пособие. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Высш. шк.1986. 103 с.
8. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Уч. пособие для студ. пед. вузов и системы повышения квалификации пед. кадров / под ред. Е. С. Полат. Москва: Академия, 2000. 272 с.
9. Пассов Е. И. Теоретические основы обучения иноязычному говорению [Текст]. Воронеж, 1983. 198 с.
10. Потапенко О. І. Робота мовного гуртка. *Дивослово*. 1998. № 10. С. 47–53.
11. Щукин Е. И. Методика краткосрочного обучения русскому языку как иностранному. Москва: Русский язык, 1984. 126 с.